

JEDAN SKRAĆENI MANIFEST

„Poeziju treba pisati na stranom jeziku.“

„To je malo. Poeziju treba pisati prema glasovima životinja, osobito ptica: od labuda do slavuja.“

„To je malo. Prema glasovima vetra, gromova i munja, voda.“

„To je malo. Poeziju treba pisati prema ćutanju.“

Za gluvoneme...

Iz: Julian Przyboś, *zapiski bez daty*, Warszawa, PIW, 1970.

ČOVEK IZNAD PRIRODE

Kult prirode je spomenik varvarstva. – Muzej prirode

Prvobitni čovek nenaoružan znanjem padao je ničice pred gromom i odavao poštovanje svetim hrastovima i kamenju. Civilizacija je oterala božanstva iz prirode, a grom je upregla da bi radio. Nešto je ipak od instinkta varvarina ostalo u poštovaocima prirode koji s upornošću poštovalaca izgubljene stvari protestuju protiv osvajačkih pohoda formi civilizacije u najdivljije čestare planina i prašuma. Ništa tu neće pomoći, treba se pomiriti s mišlju da će se penjanje na Mnjih¹ obavljati uspinjačom. Snažniji čovek, čovek koji je sagradio električni lift savladaće varvarina koji visi na konopcu.

Civilizacija celishodno i istrajno preobražava haotičnu masu prirode. Osvajačko stopalo čoveka gde god stane rezultira pronalaskom. Čovek je tako snažan da u odbranu od vlastite agresivnosti uzima „divlju“, „nedovršenu“ prirodu; stvara nacionalne parkove, veštački neguje i čuva divljinu. Ako se kroz nekoliko godina ne popnemo na Mnjih uspinjačom, to će se dogoditi zbog toga što će ući u inventar muzeja prirode koji održava civilizacija.

Poštovalac prirode = slab čovek

Ako je svaki kult izraz nedostatka vere u sebe, kult prirode označava kapitulaciju čovekove organizujuće volje pred haosom svemira. Priroda je nerazumna i mehanička tvornica događaja, čija se neljudskost može savladati samo svesnom voljom. U prirodi ne postoji mesto za odmor i nestvaralačku kontemplaciju. Priroda može biti sluga kulture koju stvara čovek ili božanstvo koje proždire čoveka. Čovek koji u prirodi vidi estetski, religijski ili moralni ideal odriče se vlastitog umetničkog, religijskog ili moralnog stvaralaštva. Bek-

¹ Jedan od vrhova Tatra. (*Prim. prev.*)

stvo na livadu je dezertstvo sa sređene kaldrme. Kult prirode u obliku u kojem je opstao do danas kod marodera kulture, uveo je romantizam, pravac koji je bio odgajalište slabosti. Okretanje od romantizma i njegovih idejnih produžetaka, raskid s poezijom kontemplacije beskonačnosti zasnovao je odnos čoveka prema prirodi na načelu stvaralačke moći. Menjaju se kategorije estetike kontemplacije. **L e p o j e o n o š t o m o g u.**

Kult prirode je ugrejala perina buržuja na letovanju

„Ljubav prema prirodi“ jeste otkriće buržuja na letovanju. Buržuj ugojen od dobiti, navikao da u vlastitom komforu vidi kriterijum svih vrednosti, odlazio je na selo da letuje. Pogled na brda, potoke, šume gutao je kao planinski vazduh; ukus nepca poistovećivao je s estetskim ukusom. Nestvaralački, potrošački odnos prema okruženju bio je sedište tog pravca koji je zakorovio umetnost šumama i gorama prirode. Rataru koji aktivno oblikuje izgled prirode takvo shvatanje lepog u njegovom radu je strano. Estetsko vrednovanje proizvođača prirode u osnovi se zasniva na svrsishodnosti rada. Njiva je lepa onda kada se može dobro poorati i zasejati, sunce je najlepše kada zalazeći obasjava kupus.

Priroda je ostarila i poružnela

Nijedan estetski argument ne podržava postulat uvođenja stare prirode u svet umetnosti, čak dosta govori protiv takvog zahteva. Ne postoji pejzaž koji bi odgovarao zakonima slike. Umetnik koji iz pijetizma prema „lepoti prirode“ ne podređuje elemente pejzaža višoj likovnoj harmoniji, ispoljava svoju slabost. S obzirom da priroda nije ključ savršenstva, zbog čega je preporučivati kao posebno privilegovanu, tajanstvenu umetničku šifru? Priroda uvedena u poljsku poeziju pre sto godina, koju su grabili romanopisci, tetošili pesnici, izgubila je svoje prirodne čari, ostarila je i poružnela. Njenu privlačnost mogu osećati samo starci.

N o v u p r i o r o d u r o d i ć e s n a p o r o m o p l o d e n a n o v a p o e z i j a.

Planina je lepa zbog toga što je mogu stvoriti

Nova poezija koja sebi prisvaja prava i sredstva savremenog rada, stvara nove norme estetike proizvodnje i napora. Menja se buržoasko, isključivo prehrambeno shvatanje lepote prirode. Priroda nije „krava muzara“ zbog toga što bezbrižno daje mleko već zbog toga što smo dovoljno snažni da pomuzemo tu kravu.

Planina je nekada bila lepa zbog toga što sam, uperivši pogled u nebo, imao iluziju da sam viši od njenog vrha. Planina je sada lepa zbog toga što mogu da je osvojim, ako sam turista; što mogu kroz nju da probijem tunel, ako sam inženjer; što mogu na njoj da zaradim, ako sam vlasnik planinarskog doma; lepa je zbog toga što sam svestan njene stvaralačke uloge u odnosu na turistu, inženjera, hotelijera... i da na toj svesti mogu da zasnujem konstrukciju poeme, ako sam pesnik.

Prema tome, od planine je lepši aeroplan koji uzdiže avijatičara iznad najviših planinskih vrhova i u kojem, praveći spirale koje označuju tragove snova mozga i ispunjenja volje, čovek leti iznad prirode.

Zwrotnica, lipiec-sierpień 1926, br. 9